

--	--	--	--

GYŰJTŐ: BALOGH KATA

GYŰJTÉS IDEJE: 1991.

TÁJ.: BARDOLAK, ESEMÉNYEK GADAM

MULTTÁJÓK, FELVÉTELEK

38 lap, 7 foto

FOLKLORAI MULTÁJÓ: GADAM

SE. AKMULTÁJÓ:

XIX. T.

XXI

LEGTÁJÓZÁS:

HALASPACK RT.

BABONAK, ESEMENYEK
GADÁNY MÚLTJÁBÓL, JELENÉBŐL

Balogh Rita: Gadány Babonái

Cím: Babonák, események Gadány múltjából, jelenéből

Készítette: Balogh Rita IV. e. oszt.

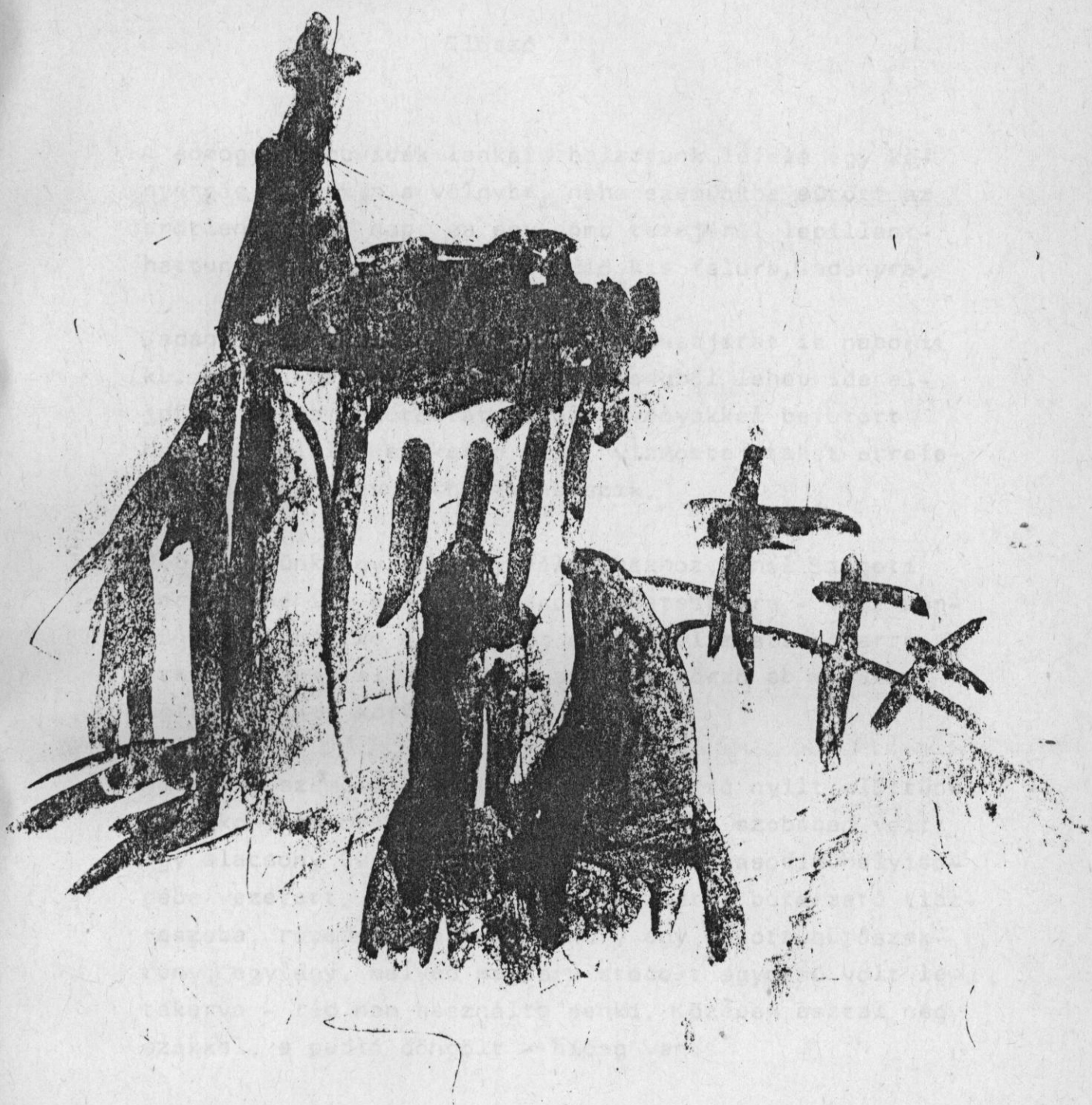
Kaposvár: Táncsics Mihály Gimn.

Tanára : Dr. Marek János

G A D Á N Y
SZOKÁSAI, BABONÁI

Balogh Rita gyűjtése
Táncsics Mihály Gimnázium
1990/91.

Előszó

A somogyi dombvidék lankáin haladtunk lefelé egy kanyargós utacska a völgybe, néha szemünkbe sütött az erőtllenül tűző nap, és egy domb tetejéről lepillanthattunk a lábunk előtt elterülő kis falura, Gadányra.

Gadány távol esik a forgalomtól, buszjárat is naponta kb. három, négy van. Keleviz községből lehet ide eljutni. A kis bekötőutat néhol növényekkel befutott homokfal öleli, ezeket a mély, vízmosta utakat errefelé böngének vagy horhónak nevezik.

Megérkeztünk egy kicsiny vályogházhoz, ahol Szigeti Mariska néni - édesapám másodunokatestvére - várt bennünket. A házikó bejáratáig sáros, vízmosta udvarrészen mentünk fel, s közben a két házőrző eb vidáman ugrált minket körül.

Alacsony szemöldökfájú, nyikorgó faajtó nyílt előttünk egy "konyhaszoba" - féle helyiségbe. A szobában volt egy alacsony üveges ajtó, amely a ház második helyiségébe vezetett. Szegényes, régi, szüette butorzatú tisztaszoba, rozsdás foncsorú tükör, egy kopott hűtőszekrény, egy ágy, melyen magasra stócolt ágynemű volt letakarva - rég nem használta senki. Középen asztal négy székkal, a padló döngölt - hideg van.

A "konyhaszoba" ablakán szakadt csipke, egy pocakos emberként ácsorgó konyhaszekrény a sarokban, meggörbülve az edények súlya alatt, a falon katolikus naptár, olvasó, szentkép papirból, az ajtó mellett egy felületesen beszerelt vízcsap, alatta lavor egy rozszant hokedlin. A fogason és Mariska néni fekhelyén kívül még volt egy kedves,

meleget ontó, doromboló tűzhely, melyen krumpli főtt. Igazi csendes szegénység.

Mariska néni nagyon örült nekünk, minden ételét, italát, amije csak volt megosztotta volna velünk. Ő boldog, szereti ezt a helyet és meg nem válna tőle.....

Patkányok mászkálnak a padláson néha, a plafon pedig olyan alacsony, hogy a karomat sem kell kinyújtanom egészen, s már elérem. Mariska néni már nem fél a patkányoktól.

Furcsa, hogy így magányosan él, semmire sincs panasza, semmiben sincs hiánya..... Sok ember él így Gadányban.

Mariska néni és más hasonló körülmények között élő idős asszony segítségével ismerhetjük meg, sajnos ha nem is egészen, de főbb vonásaiban a gadányi hiedelmeket, boszorkányságokat, azt a különös világot, amely tele van titokzatossággal. Itt a szokások nagyrésze még mindig él, ezt többszöri ottjártunkkor is tapasztalhattuk.

Egy remegő hangú idős néne elmesélte, hogy egész életében ki sem mozdult Gadányból, kilenc éves kora óta marokszedő volt aratáskor. Kissé könnyes szemmel megjegyezte: "Azért jó volt!"

Késő délután homályba merült minden, nyugaton a falu háttárát szegélyező domb árnyékától kisértetiessé vált a vidék, baromfiudvarok neszei, a kutyák távoli ugatása... akár a múlt században is lehettünk volna.

Árnyak cikáznak előttem - gyerekkorom poros padlásain talált "kincsek", megsárgult lapú izgalmas könyvek, évtizedekkel ezelőtt lepréselt virágok, gyertyatartók,

foszló kócbabák képei. Nagyszoknyás, kendős asszonyok,
meleg kalács illat, gyertyafény, éjszakába nyúló cso-
dálatos mesék, boszorkányok forgataga kísért.

A gyűjtésnél segítettek

Szigeti Mariska néni - 70 éves,
Bogarasné Sárdi Anna - Nanica néni - 93 éves,
Kiss Jenőné - 62 éves,
Luca Lászlóné - Annus néni - 60 éves.

Köszönöm nekik és édesapámnak, hogy munkám megvalósulhatott!

I. Növénytermesztés és időjárás

Márk napján búzaszentelőkor kiment a falu és a pap a határba és megszentelték a búzamezöt - április 25.

Úrnapján az úrnapi sátorból ágat kell törni és ledugni a palánták közé, hogy azok jól fejlődjenek - május 27.

A falu életében mindig a legfontosabb szerepet töltötte be a növénytermesztés és állattartás problémáinak alakulása, ezért nem is csoda, ha évszázadokon át az egyes babonák kissé megváltoztak, vagy egyes családoknál különböző változatban fordultak elő. Nagyon sokféleképpen próbálták megoldani ezeket a problémákat, ez gyakran humorral párosul.

Tavaszi munkák:

Aki mákot vet annak nem szabad szólania, mert akkor kukacos lesz a mák.

A tököt a férfiaknak kell elrakni, hogy jó nagy tökök nőjenek.

Vöröshagyma ültetéskor nem szabad "fingani", mert bűdös lesz a hagyma.

Időjárás:

Ha gyertyaszentelőkor a nap süt, akkor befúj a fergeteg, hosszú tél lesz.

Gadányban maszkázás - télüzés - ritkán volt.

A juhászvirág - négy kicsi rózsaszín szirmú, sárga közepű virág, nyáron virágzik - ha kinyílik, jó idő lesz, ha becsukódik eső lesz.

A szivárvány színeiből pl: arra következtettek, hogy ha a pirosa széles, akkor jó bor termés, ha a zöldje széles, akkor jó gabonatermés lesz.

Ha például szeptemberben és októberben sok volt az ökörnyal - harmatos pókháló a levegőben -, akkor hosszú ősz jósoltak.

II. Állatokkal és az állattartással kapcsolatos hiedelmek

- betegségek megelőzése, elűzése
- időjárás

Úgy mint a növénytermesztés, az állattartás is létfontosságú. Az állatok védelmére sok-mindent kitaláltak az emberek, hiszen az állat elhullása a régi időkben nagyon nagy veszteséget jelentett a szegénység számára.

Az állatok viselkedéséből kiolvasott jelenségek viszont hatással voltak a növénytermesztés alakulására, ezért a kettő elválaszthatatlan.

A ló ha beteg, a gazdája a sapkáját, a hátán - a fejétől a fenéke felé haladva - háromszor végig húzza, azért, hogy az gyógyuljon meg.

Ha lovat vásároltak, az istálló küszöbére fejszét raknak, hogy az átlépje, mikor bevezetik. Mindezt azért teszik, hogy később igézet, betegség ne érje az új állatot.

Az állatoknak betegség ellen "vizet csináltak", szenes vizet - "viz csinyálás, szennyes viz". Háromszor kell "szénparazsat" dobni a vízbe és mind háromszor elmondani a következő sort:

"Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevében"

A művelet elvégzésekor egy imát kell mondani, amely titok, mert csak szüzlánynak adhatták tovább haláluk előtt az öregasszonyok. Erről az imáról a gyóntatópap azt mondta, hogy bűn.

Egy konkrét eset: "Betegen feküdt egy tehén a határban, bekenyték szennyes vízzel és azt mondták:

Ki leszarta nyalla le!

és a tehén meggyógyult. Ez úgy vót ahogy mondom!" - meséli Nanica néni.

Ha megakarták fejni a tehenet, és az pisált, akkor azt már a boszorkány megfejte. A szalmát, ahová a tehén levezett, meg kellett böködni, mert a boszorkány még varangyosbéka képében ott van. Bottal agyon kell ütni.

Luca napján ne menjenek sehova a nők, mert a tyúkok nem fognak tojni - december 13.

Aki Luca napján varr, az bevarrja a tyúkok fenekét.

Forgácsot kellett a baromfiak alá rakni, hogy Luca hajnalán tojjanak.

Ha kotlóst ültettek, egy férfi sapkába rakták a tojást, kelet felé fordulva öntötték a tojást a fészekbe, miközben öntötték, fejüket le, illetve fel hajtották, hogy kotlós is és kakas is legyen benne, hogy a tojás csibés legyen.

Ha a tyúk nem tudott eltojni, sőt kellett rakni a végelére, vagy az üstökbe - az eresz aljánál - háromszor meg kellett forgatni.

A "Derezéle" nevű növény az árokban kel és a "dzsibákat" - kislibákat szokták etetni vele, hogy jó kövérek legyenek. A "derézle" csalánszerű növény.

Az alsó szoknyát végig huzzák a beteg állatt hátán, hogy az meggyógyuljon.

Sárdi György - Nanica néni édesapja - állatokat gyógyított beöntéssel.

A bort felforraltta, üvegbe lehütötte, és ezzel csinált beöntést az állatoknak. Kriszbérgya - beöntés.

Kürsmitnak hívták azt az állatorvost, aki herélt.

Időjárás

A tyukok előről hullasszák a tollukat, akkor a tél eleje hideg, ha hátulról, akkor a tél vége a hideg.

Fecskék alacsonyan szállnak
Hangyák - hangyálok - bejönnek
A baromfiak nagyon füröszenek
A kutya rágja a fűvet
Héja kering - "Kerig az esőmadár!"
- ez mind esőt jelez.

"Ha gyertyaszentelőkor a medve kijön a barlangjából, akkor még befúj a fergeteg" - szokták mondani, ha hosszú telet jósoltak.

Egyéb

Aki Nagypénteken 10 óra előtt először tüzet rak, ahhoz beköltöznek a csótánybogarak.

Bagoly hujjogat, kutya tutul, akkor meghal valaki.

"Ha a kutya lenek tutul, akkor valaki meghal, ha felnek tutul, akkor tűz van a faluban"

Lehajtja vagy felemeli a fejét ugatás közben egészen mást jelent, de mindegyik rossz.

III. A kenyérsütésről

".....hogya a sütés sikerüljön, a kenyér szent legyen, az étek ne romoljon, a család ne éhezzen....."

Gyűrűsujjal lyukat kell nyomni az első kenyérre és közben keresztet vetni. Egy alkalommal hét kenyeret szoktak sütni.

Ha betették a kemencébe a cipókat, keresztet vetettek a késsel.

A kenyér megmaradt tésztájából langallót sütöttek és fokhagymával, tejföllel ették. A langalló ropogásra sült lepény.

IV. Családi szokások, babonák

- házasság
- családi élet
- halál

Esküvő

A családi boldogságért, jólétért

"Lány vagy legény derekán hajszaál tekeredik" azt jelenti, hogy "megfogták" - meg fog házasodni

Forró vizet a menyasszonyos házhoz, vak csirkét a vőlegényes házhoz, hogy összeházasítsák őket!

Esküvő előtt három napon át a kuszóri - vendég hívogatói - végig járja a családot és mindenkit meghív, persze mindenhol megkinálják és nem csoda, ha részegen tért esetéknél haza. Nagypám - Balogh József - is volt egyszer kuszóri. Vereseket, hívogató köszöntőket kellett mondania minden háznál.

Amikor találkozik a vőlegény és a menyasszony az esküvőn és a lagziban a táncok végén, a vendégek mindig csókot követelnek.

Esküvő után a menyasszonynak meg kellett húznia a harangkötelet, hogy olyan hosszú legyen a boldogságuk, mint a harangkötél.

A menyasszonyt elviszik a vőlegényes házhoz és valamit a lába közé kötnek /kanalat, üveget/. Megkérdezi a háznál a násznagy: " Mi van a menyasszony lába között?" Ha a vőlegény kitalálta, akkor mehet csak be a házába a párja.

Az újasszonyt a konyhába vezetik először, hogy jó szakácsné legyen.

Lakodalomkor a tyúk és a kakas levágásánál, amelyik előbb meghal, úgy hal meg a mátkapár is. Ha a kakas, akkor a férj, ha a tyúk, akkor a feleség.

Ha egy lány mossza el a kásás fazekat egy lakodalmon, akkor annak hó esik az esküvőjén.

Házasság

Az új istállóba csak farral lehet bevezetni a jószágot, hogy az istálló sokáig álljon.

"Újasszony koromban az istállóban laktunk, az uram engem is seggel vezetett be.....

... Szoknyában aludtam, megkötöttem és imádkoztam:

Uram Jézusom segélj meg

Uram Jézusom maradj velem mert estéledik.

Ezt imádkoztam háromszor, Később az Uramnak is megtanítottam.....

... A lovak hátán melegítettük télen a dunyhánkat". - emlékezett vissza Nanica néni.

Aki házat épített, táncmulatságot kellett rendeznie, hogy olyan boldogok legyenek, mint a vendégek.

Húsvétkor, amit nem használtak ágyneműt, ki-szórták az udvarra, hogy ne molyosodjék.

Húsvétkor, amikor a szentelt sonkát ették, a tojást csak héjastul, késsel vághatta el az asszony, a férj nem nyúlhatott hozzá.

Aki Nagypénteken meszelt, az meszelővel kergette a Jézust.

Kukoricafosztáskor diót, főttgesztenyét, almát eszegettek.

Ha lópatkót találtak, hátra kellett dobni, és nem volt szabad hátranézni egészen hazáig.

Karácsonykor, hogy kis Jézuskának helye legyen:

- szénát az asztal alá,
- a terítő alá apró pénzt,
- az asztalra kukoricát kendőbe - raktak.

Vizkeresztig - január 6. - itt hagyják, utána kiszórják a kukoricát a tyúkoknak, hogy jó tojók legyenek. A szénát a jószágoknak adják. Mikor ott jártunk a téli szünetben Luca Lászlóné Annus néninél ezek a kellékek ott voltak az asztalon.

Halál:

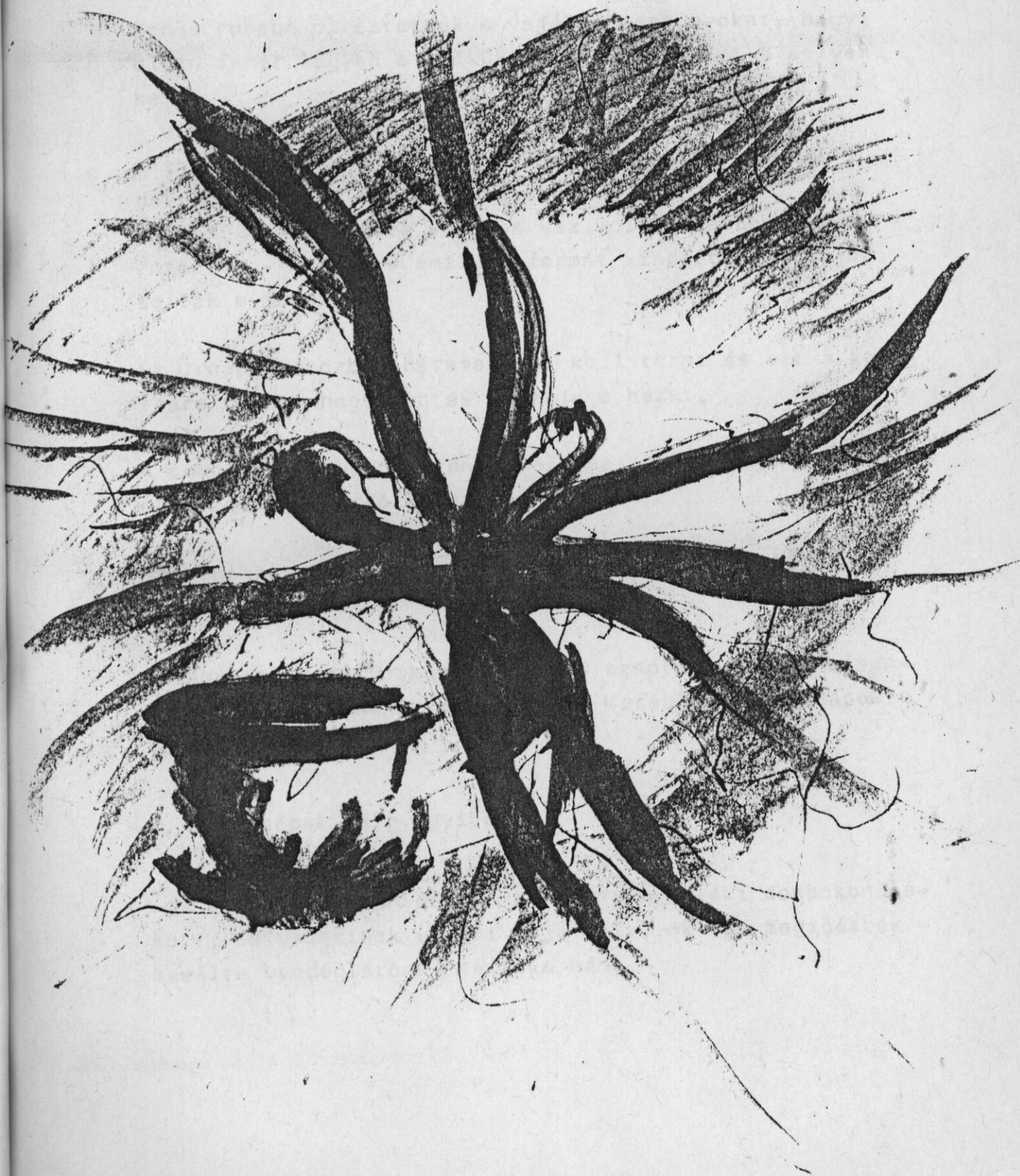
Ha a harang visszakondul a halott búcsúztatásakor, akkor még valaki meghal.

Szomorú harang kondulás, valaki meghal. Azt mondják a harang másként cseng, ha valaki haldoklik.

Éjféleli mise után, ha alulról fúj a szél, akkor asszony, ha felülről fúj a szél, akkor férfi hal meg először az új esztendőben.

Ha nagyon fúj a szél, valaki felakasztotta magát.

A halott állát felkötik, hogy ki ne nyissa a száját.

Boszorkányságok

Fehér ruhába öltöztették a vajákos asszonyokat, hogy olyan fehér legyen a lelkük halálukban, mint a selyem kendő.

"Azt mondták az öreganyámra, hogy boszorkány, mert tudott önteni." - mondta Nanica néni.

Önteni: A palacsinta sütőben víz volt és abba viaszt öntöttek - forrót - amilyen formát kiadott, abból jósolták a jövőt.

Az Úrnapi sátorból hársfa ágat kell törni és azt a kerítésre tenni, hogy rontás ne érje a házat.

A templom napnyugta után a holtaké, ezért olyankor már nem szabad otttartózkodni.

Mindenszentekkor az asztalra teszik az ennivalót, hogy egyenek a holtak.

Gadány fogadott ünnepe Rozália - szeptember 4. - ilyenkor misét tartanak. Szt. István, Keresztelő Szt. János a búcsú védőszentjük.

V. Betegségek és gyógyításuk

Egy bizonyos Csobád család a Gadány környéki dombokon lakott, ha valakinek valami baja volt, ők azt megigézték - mesélte vendéglátónk, Mariska néni.

Nádrás - gyomorgörcs ellen:

"Az embör küdökére égő gyertyát tettek és ráfordítottak egy poharat. A pohár felszitta a hasat, és addig ott kellett tartanyi míg a pohár nem engedett."

Nagypéntek hajnalban a sebesült embert folyó vizével kell locsálni, hogy meggyógyuljon.

"Timsós vizet a bőrre, hogy jó legyen, cserfa kéregből teát, hogy éljen!"

Szent György napján aki varr, Márk napján az megvakul.

"Szent György napján varrogattam, Márok napján megvakútam" - Kiss Jenőné.

"Az első dörgést tavasszal, ha meghallja az ember, höm-bölögni - bukfencezni - kell a földön, hogy ne fájjon a derekunk."

Ha valakinek a keze megkékül, azt szokták mondani, hogy megnyomta a boszorkány, ígézet érte.

Ha valaki elesik, felhólyagosodik a homloka, a nagykéssel nyomják, apasztják le.

A gyerekek homlokát megnyalják, ha sós, akkor lázas -
- "igézetben van".

A sirós gyereket vízben főzött mákguba levével nyugtatták, elaltatták - gyakran örökre is. Pl.: Egy asszony a rosszcsont gyermekét derékig leásta a földbe és az teljesen lebénult. Ezek az esetek mutatják, hogy a babonásá-

gok, a természet „ismerete” nem mindig a jót szolgálja.

Gyakran, gonosz emberekhez jutottak ezek az ismeretek, ezért az igazi hit, a szeretet hirdetője üldözi magától a babonáságokat.

Ha a pap valakit meggyóntat halála előtt, ha elment elfújja a gyertyát, ha leszállt a füstje, akkor meghal az ember, ha felfelé szállt a füst, akkor meggyógyul a meggyóntatott.

Szüretkor először a fehér szőlőt kell leszüretelni, mert ha a „feketét”, akkor a család „megkékül” - megbetegszik, gyakran elesik, ütődések nyoma stb.

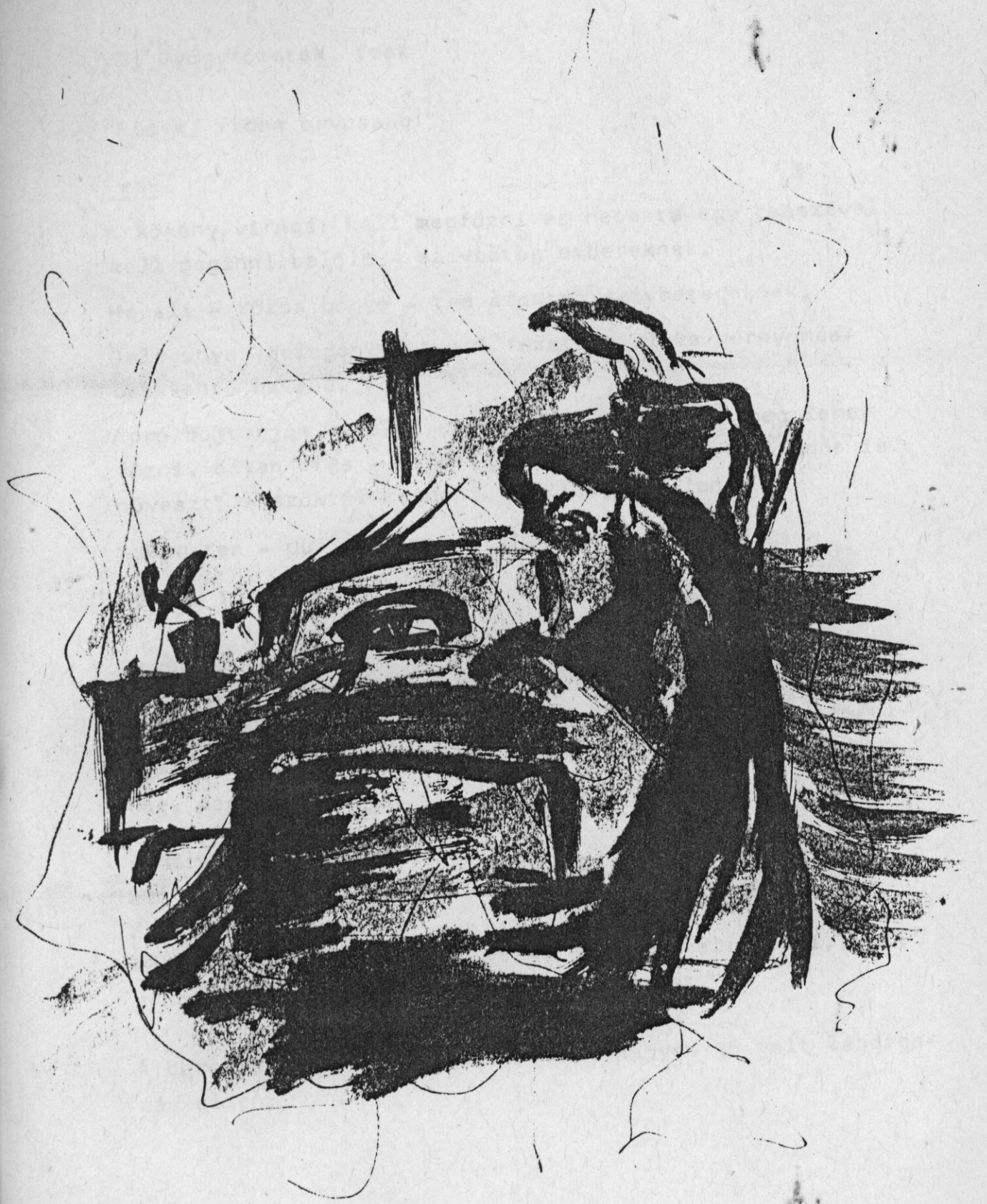
Vizcsinálás egy másik változata, beteg emberekre: A három parázst itt is bele kell dobni a vízbe.

Vizcsinálás közben a beteget a fejétől a talpáig végigsimítani vizes kézzel. Ha valaki nagyon beteg a parázs lesüllyed és pitteg-pattog. Ha nem súlyos a betegség, akkor fenn marad a parázs.

Utána három Mi Atyánk, három Üdvözlégy és a végén egy Hiszek egyet kell elmodani. Megkeresztezni a poharat:

„Boldogságos Szűz Mária édesanyánk elment a Jordán vízéhez, ezeket a szavakat mondta: „..... név” menjen le Úr Jézus nevében lefolyt Jordán vizével az igézet hét fájdalma, menjen le rólad az Úr Jézus nevében.” Azt mondták ijedtség ellen is jó.

VI. Gyógyfőzetek, teák

"Füben, fában orvosság!"

Teák

A kökény, virágát kell megfőzni és naponta egy csészével kell meginni belőle - szivbeteg embereknek.

Hecсли - rózsa bogyó - tea szintén szivbetegeknek.

Gelegonya - galagonya - bogyó főzetének leve vérnyomás-csökkentő hatású.

Apró bojtorján levelét szárával háromszor is meg lehet főzni, olyan erős - "A bojtergyán új tüdőt is növeszt" - szokták mondani. /influenza ellen/

Kapor tea - puffadásra, szélhajtásra.

Kömény tea szintén puffadás ellen jó.

Egyéb

A csalánt vastartalma miatt használták. Zsiron megpárolva csináltak belőle mártást és adták a kisgyerekeknek, hogy megerősödjenek.

Fehér liliom levelet,

Úti füvet, másnéven úti laput,

Egér farkkórót,

kézben meg kell törni és vérző sebekre kell rakni. Ezek a növények nedvükkel összehúzzák a sebet.

A berekfa leveléből készült főzet nagyon jó volt lábdagadás ellen.

Néhány apróság

Karácsonykor:

"Luca fekszik ágyába, szóma sincs az ágyába;
Gyere Luca menjünk el, menyországot nyerjük el."
Kitty-Kotty.... és az ismert kotyulással végződik
a mondóka.

Egy gyerekjáték:

Sok homokot összeszedtek a kislányok, belepisiltek
és ráültek, sáros lett a szoknyájuk, ezért otthon kap-
tak is a fenekükre....Míg a dombocskán csücsültek azt
mondogatták:

"Ká, ká könyerem, míg a kokas fő nem kel!"

"Kel, kelj kenyerem, míg a kakas fel nem kel!"

Egy kis mese:

"Öreganyám szokta meséni, hogy az öregannya meséte,
hogy Sobri Jóska a szakácsi erdőbe lakott. Ecce egy
gadányi asszon tolast vitt a fején egy kosárba. Ecce
csak elibe toppan a Sobri.

- Jaj lékőm, de jó hogy gyün! -mondja az asszon.

- Hát méért!

- Ment erre jár a Sobri Jóska, azt mind evette vón a
tolást tülem.

Sobri Jóska kacagott, oszt evette a banyától a kast,
és a tolásokat mind a fenekéhő verdeste.

Így járt a gadányi asszony Sobriva."

A háborúra emlékezve:

Akkoriban elvitték az összes harangot, a tifusz terjedését ennek tulajdonították a gadányiak.

Szójegyzék

- Kursmit - állatorvos
Kuszóri - vendég hívogató
kriszbérgya - beöntés állatoknak
üstök - eresz aljánál levő gödröcske
önteni - palacsintasütőbe viaszt önteni, és abból kiol-
vasni a jövőt
hömbölgögni - bukfencezni
megkékül - megütődik, megbetegszik, baj éri
beöntés - forralt bort üvegben lehűteni és beönteni
az állat végbelébe
dzsibák - libák
hangyálok - hangyák
vajákos - boszorkányos
nádrás - gyomorgörccs
maszkázás - ~~szél~~télüzés maszkba öltözve
horhó - vízmosta mélyút
bönge - vízmosta mélyút
marokszedő - aratáskor gabona szárat gyűjtő

KISZ helyiséget és sportszertárt építettek társadalmi munkában a gadányi fiatalok.

A Gadányi Községi Tanács még 1955-ben mintegy 5000

Cikkek Gadányról, melyekre a Somogyi Néplap régebbi kiadásában bukkantam rá.

1959. KISZ helyiséget és sportszertárt építettek társadalmi munkában a Gadányi fiatalok.

1963. július 10. A Gadányi határban

1964. július 29. Miért nem jár be Gadányba a busz?

1970. június 3. Közelkép Gadányról

1975. január 11. Gadányi életkép

1988. május 24. Gadányi pillanatok

KISZ helyiséget és sportszertárt építettek társadalmi munkában a gadányi fiatalok.

A Gadányi Községi Tanács még 1955-ben mintegy 5000 négyszögölnyi területet juttatott a fiataloknak azzal, hogy építsenek egy sportpályát.

A labdarugó pálya abban az évben el is készült. Két év múlva egy öltöző építésébe is belekezdtek, de abba maradt. Az idén aztán újult erővel láttak munkához, s úgy döntöttek, hogy a sportszertár és az öltöző mellé egy KISZ - helyiséget is építenek.

Az építéshez jelentős segítséget kapott az alapszervezet a marcali helyőrség KISZ - fiataljaitól. Két kőműves egy hétig Gadányban dolgozott, befejezték a falazást és a vakolást.

Az épületben levő egyéb szakmunkálatokat a község fiataljai végezték el. A KISZ KB. butorokat adott a kiszeseknek, öt maguk egy rádiót vettek, s rövidesen birtokukba veszik új otthonukat.

1959.

A gadányi határban

A gadányi termelőszövetkezet 1200 holdján aratnak, kaz-
laznak, zsákolnak, kapálnak.

- Munka van bőségesen - mondja Kurucz Lajos párttitkár,
miközben határjárásra indulunk -, csak munkáskéz kellene.
Tudom, hogy ez sok helyen nagy gond, de nálunk még
súlyosabb: nincs fiatalság. Máshova járnak dolgozni.
Mindössze öt olyan tagunk van, aki harmincévesnél fia-
talabb. Az átlagos életkor hatvan év. Nehéz így bol-
dogulni ....

Árpaföld mellett visz az ut. Gép szedi föl a rendet.
Koroknyai János kombájnos munkájával elégedett a szövet-
kezet. Volt olyan nap, hogy négy vagon árpát csépelte el.
Ugy ül a kombájnon, úgy engedelmeskedik neki a gép, mint-
ha összevolna vele növe. Mintha érezné a masina, hogy a
járás egyik legjobb kombájnos irányítja, aki tavaly
a versenyen előkelő helyezést ért el.

Utunk első állomása a Léhner major. Rostálják, mérik,
zsákolják az árpát. A zsákolóbrigádnak társadalmi mun-
kában Batky Pál segít. Bár csak tíz óra körül kezdték el
a munkát, délre már 72 mázsa árpa került a zsákba. A
pajtánál dolgozik ifj. Varga Józsefné és Kurucz Lajosné.
Az ő segítségükre van kirendelve két fiú: Kovács István
és Birkás Ferenc. Mindketten szerződött tanulóként dol-
goznak a szövetkezetben.

- Egy napra 1,6 munkaegységet kapunk - mondják -, de
meg is dolgozunk érte. Tegnap este fél tizenegyig voltunk
itt.

A közelben van a marhaistálló. Ugy alakították át, növen-
dékmarhákat szándékoztak tartani benne.

Igy is méretezték. Ezért fejősök tartására nem valami megfelelő. A kis hely miatt a levezetőben fekszenek a jószágok. Így van a másik két istállónál is. Korszerűtlenek, kicsik az épületek.

Folytatjuk a határjárást. Az Alsó-hegyen kanyargó utat gyümölcscsel teli fák szegélyezik. Magasan jár a nap, mire a répaföldre érünk. A kapások - a két Langné, Martonné és Cseriné - kíváncsian tekintgetnek felénk. - Segítség jön? - kérdezik. Nemrég kezdték a kapálást, délelőtt a kukoricánál voltak.

- Reggel héttől tizenegy kukoricarenddel végeztem - mondja Martonné. - Itt folytatom a kapálást.

A szomszéd táblán dolgozó kukoricások az árnyékban pihennek.

- Ebédszünetet tartunk - mondja Ősz Józsefné.

- Sok van még hátra?

- Nemigen - válaszol Horváth Györgyné a legidősebb dolgozó tag. - Ennyi sem lenne már, ha nem lett volna bucsu. Péter-Páلكor tartottuk, s nagyon hátramoszditott mindenkit a munkában. Már három nappal előtt elkezdődött a készülődés. Még szerencse, hogy csak egy bucsu van évente....

Űsznének segítsége is van, a 12 éves Jancsi a "második" kapás. Itt is megállja a helyét, nemcsak az iskolában, ahol kitűnő tanuló. Mérnök vagy színész akar lenni, de "nem árt - ahogy mondja - egy kis tréning sem".

A büki legelőn keresztül, az erdő szélén az Alsó majorba érünk. Ide szállítják a learatott árpa szalmáját.

Az egyik kocsi tetején Űsz József fogatos áll.

- Dolgozik az egész család - mondja - , így lesz sok munkaegység.

A majoristállóban Markos Sándor éppen most fejezte be a növendékmarhák vakarását.

Miért nem jár be Gadányba a busz?

- Van dolog nekünk elég - mondja -, de szeretem őket. Alig várom, hogy már jöjjenek a kisbörjük "az óvodások". Azok a kedvenceim. Akár hiszik akár nem, nagyon jól elvagyok velük.

Lefelé jár a nap. Meredek földuton ereszkedünk le a faluba. Benépesedik az utca, Jönnek haza a mezőről az emberek. A ház körül is van teendő.....

Kilencórán kell elindulni a faluból a kálvizi megállóig.

Gadányban nincs vasútszállomás, a busz volt az egyetlen közlekedési eszközök. Két járat indult Mersaliból Böhönyére egyszerre egyidőben. Felsőlegye a busz, az egyik érintés nélküli. A gadányiaknak a Böhönye és Böhönye között közlekedő autóbussz felel meg a legjobban.

Strubl Márta

1963.julius 10.

Anda Kálmán

1964. július 29.

Közlekedés Gadányról

Miért nem jár be Gadányba a busz?

Eddig meg voltunk elégedve a busz közlekedéssel. Most azonban már nem, mert az Autóközlekedési Vállalat kihagyta a menetrendből a gadányi járatot. Két és fél kilométert kell gyalogolniuk a falubelieknek a kelevizi megállóhoz.

Gadánynak nincs vasutállomása, a busz volt az egyetlen közlekedési eszközük. Két járat indul Marcaliból Böhönyére csaknem egyidőben. Fölösleges a két busz, az egyik szinte kihasználatlan. A gadányiaknak a Balatonmária és Böhönye között közlekedő autóbusz felelne meg a legjobban.

Anda Kálmán

1964. július 29.

Közelkép: Gadányról

"Ki gépen száll fölébe,
annak térkép e táj"

/Radnóti Miklós: Nem tudhatom/

Gadány neve első ízben, mint puszta, III. Béla királytól a székesfehérvári János lovagok részére 1193-ban kiállított és megerősített levélben fordul elő. Az írásos dokumentumok szerint többször cserélt gazdát. Urai a Marczali családon kívül a tapsonyi Athimiak és Széchenyiek voltak. 1888-ban és 1890-ben a falu leégett. Romokból építették újjá.

Mintha bölcsőben feküdne. Körülölelik a hegyekké nőni nem képes dombok, fáktól zölden, szeliden. A házak kíváncsian pillantanak ránk ablakszemeikkel. Tetejükön új sapkaként barnáspiros cserepek. Ahogy az emberek mondják: már valamennyiről "lelökték" a zsupfedelelet. Járjuk az utcákat Batky Pállal, a mesztegnyői tanács itteni kirendeltségének vezetőjével. Hangjában ott van a házigazda indokolt, de titkolt büszkesége. Hogy az ő szavaival éljek, a "kulturcentrumról" beszélgetünk. Igen, ez a falu közepén álló épület vonzotta először magához a szememet. Hol van már a "hajdan" és "egykor"! Hol az a régi ütött-kopott épület! A helyén a sakktábla-diszítésű "kulturcentrum" áll. Büszkesége a falunak. Egyik falon vöröses vakolatból kialakított táncoló pár jelzi, hogy itt a kulturterem bejárata. A tágas helyiségben gyűlnek össze a gadányiak ünnepelni, filmeket, előadásokat nézni, hallgatni. Egy másik ajtó a könyvtárba vezet. Az épület másik oldaláról nyíló bejáratok pedig a tanácsi kirendeltség irodájába és a három helyiségből álló orvosi rendelőbe.

- Az utóbbi évek munkájának gyümölcsét láthatja itt. És amott is. Az a buszváró is most tavasszal készült el. Azt hiszem, még balatoni villának is szívesen elfogadná bárki. Építettünk, szépítettünk a falun nagyon sokat négy-öt év alatt. A tűzoltószertárat meg ezt az 1448 méter hosszúságu járdát említeném. A munkánkat a falu lakossága segítette, azt mondhatnám, hogy mind a 610 lakos. Csak a járdaépítéshez 95 000 Ft értékű társadalmi munkával járultak hozzá. S akkor még nem is számítottam a bekötő ut szélesítését, portalanítását. Az új hid építését. A régi korhadt fatákolmány volt, félni kellett, hogy a kombájnok alatt leszakad. A tantermeket felújítottuk.

Az idén a gadányi termelőszövetkezet is csatlakozott a mesztegnyőiekhez. Változott-e evvel valami? Ezt kérdezem Landi János fogatostól.

- Mit mondjak? Azt hiszem elég, ha csak két számot említek, 21 forintot ért másfél évvel ezelőtt a munkaegység nálunk. A múlt hónapi munkámmal 2286 forintot kerestem. Ugye nem kellene itt a szavak? Vettünk mosógépet, televíziót. Három fiam van, az egyik katona, ha leszerele vissza akar jönni traktorosnak a tsz-be.

- Az elvándorlás nagy - mondja Batky Pál. - Ez gondot okoz nekem is. Akkor kezdődött, amikor a szövetkezet megalakult itt. Akik nem léptek be, elhagyták a falut. Ingáznak is sokan. Ezek közül el-elszakad egy-egy a falutól.

A "proletárnegyed"-ben járunk. A volt cselédek lakóterületét hívják így rossz beidegződéssel még mindig néhányan. De amikor felmerült a kérdés, hol építsenek először járdát, ezek az emberek is arra szavaztak, hogy a "proletárnegyedet" kell először összekötni a faluval. Bognár Józsi bácsival és feleségével beszélgettünk erről. A negyed legidősebb lakói közé tartoznak.

- Ez az út hozott döntő változást az itteni emberek életében. Azelőtt mire beértünk a faluba, térdig sárosak voltunk.

Józsi bácsi élete legboldogabb napjairól beszél:

- Talán akkor voltam a legboldogabb, mikor a termelőszövetkezetben megtudtam, hogy lejárt az időm, nem kell tovább dolgoznom, élhetek nyugdíjasként. Aztán meg az a nap, amikor azt hallottam: dolgozhatok tovább.....

Mert látja, mi is volt azelőtt a magamfajta cselédember sorsa?

Megöregedett, elhasználódott, nem kellett senkinek.

Hányódott egyik gyerektől a másikhoz. Most nem kell félnünk, hogy öregségünkre szeretet meg pénz nélkül maradunk, pedig gyerekünk sincs.

Hetven esztendő eseményei raktározódtak el benne. A multat idézik. Az ablak barnára pácólodott gerendák is élénksárga redőnye a mát.

- Az ember az ujhoz ragaszkodik.....

Leskó László

1970. június 3.

Gadányi életkép.

Olyan errefelé a földfelszín, mintha a tenger hullámzását utánozná. Ennek a "földtengernek" egyik taréjára és völgyébe épült kis falu Gadány.

Nagyon régi település lehet hiszen templomát a XIV. században emelték gótikus stílusban, majd 1766-ban a barokk ígázatében alakították át teljesen. Van ott valahol erdőmélyen, domboldalban egy nyílás is. Alagút kezdetének tartja a hiedelem. /A föld alatti folyosó Gadányt Mesztegnyővel kötötte volna össze eszerint. S mindennek köze van - így tartja a néphit - IV. Béla meneküléséhez, aki a mesztegnyői templomban találkozott volna anyjával./ Főuttól beljebb épült, "eldugott" helyeken jobban megmaradnak ezek a történetek, s szállnak apáról fiúra, szellemi örökségként.

Mennyi találgatásra adnak okot ezek a máig megmaradt, közvetlen környéki elnevezések is! "Barabáslyuk, Gora, Pusztamalom rét". Mi azonban nem a multat, hanem a jelent mentünk rögzíteni Gadányba. Első vendéglátónk Karl Sándor tsz-nyugdíjas volt. A falu egykori híressége. Hisz fehér holló ritkaságu ember volt annak idején, aki elvégezte a polgárit!

- Hatvanhat évet megértem, sok mindent tapasztaltam. Egy időben jegyezgettem is, de a naplóm elkallódott. Paraszti életbe születtem, így a villanyél mellé kerültem vissza a polgári elvégzése után. Nem voltunk éppen szegény emberek, ezért aztán nehezen álltam kötélnek, amikor a szövetkezet megalakult itt. De ki nem huza-kodott volna belevágni abba, amit még sohasem próbált?

Most viszont azt mondom: kár, hogy nem ötven évvel
ezelőtt szervezték meg a közöst!

Mennyivel könnyebben alakult volna az életem!

Az életünk. Valahogy úgy képelem: sok rosszat el tud-
tunk volna kerülni, ha közöse az érdekeink. Az önös
érdek ugyanis sokszor megosztotta az embereket. Csak
egy példát erre: amikor 1922-23-ban lebontottuk Alsó-
pusztát. Valóságos ribillió támadt. Sokan egymás
haragosai lettek amiatt, hogy jutott nekik a bontott
anyagból vagy sem. S talán egy másik alkalommal, hason-
ló okból halál sem történt volna.
Mert ilyen is volt.

Simább vizekre evezünk. Régi, gyerekkori játékokat
elevenít fel, ujjain mutatja, milyen botot kellett
faragni a csülkőzéshez, mi volt a nyulazás, a görcö-
zés meg a többi gyerekszórakozás.

- Nekünk rongylabda, bot volt a játékunk. A maiaknak
szerencsére igazi játékok jutnak.

Fiatalasszony fogad bennünket a pedagóguslakásban:
Rácz Lászlóné. Mint mondja, Gadányban összevont alsó
tagozat tanul csak: a pedagógus Mesztegnyőről jár ki.
Ráczné meg innen oda, az óvodába.

- Fél éve kerültünk ide, messziről. Egyenesen Tur-
kevéről. Lakást ígértek Mesztegnyőn. Mire idekerültünk,
kiderült: Gadányt gondolták.

Jól érezzük hangjában a keresüt?

- Három kitakarítatlan, kifestetlen szoba várt bennünket
a férjemmel, aki a szövetkezetben helyezkedett el mint
műhelyfőnök. Egy kumma festéket sem kaptunk; csak a
magas számla érkezett meg a költözködésünk költségeiről.

A kislányomat a nagyszülőkhöz kellett adnom vissza Kevére. Nem bírta az utaztatást, az óvodát! Még csak két és fél éves. Egész napomat az óvodában töltöm. Most viszont betegszabadságon vagyok. Várjuk a második gyereket.

A férje két hónap után marcali munkahelyre ment dolgozni. Technikusi oklevéllel esztergályosnak. Nemsokára csoportvezetővé, most pedig művezetővé nevezték ki.

- Tervünk az, hogy idővel Marcaliba költözünk. A magam részéről szeretnék pedagógiai főiskolát végezni levelező tagozaton.

Lakásuk berendezése - régiségek és új tárgyak összhangja - mintha lakáskulturával foglalkozó lap munkatársait várná. Nehéz elhagyni a szobát. De meg kell hallgatnunk a másik felet is. A gadányi ifjúságot Karl József képviseli:

- Édesapám talán mesélte maguknak, hogy régen volt itt egy tanító. Mesternek szólitották. No, ez összefogta a fiatalságot. Szindarabozásra, esti tanfolyamra; mindenre. Most a mozin kívül más lehetőség nincs a szórakozásra. Ugy hírlik, azt is bezárnák, mert csak a fiatalok mennek, s azok kevesen vannak. Kellene valaki, aki összetartja a gyerekeket itt.

Tálos István tulajdonképpen afféle "falugazda". A tsz-Mesztegyőhöz tartoznak - növénytermesztési brigádvezetője, a községi alapszervezet párttitkára. Gadányi "tüke".

- Csak egyszer szakadtam el a szülőfalumtól. Pesten dolgoztam a furógépgyárban három hónapig. Mondanom sem kell: a tsz elől futottam el.

Mikor aztán anyámék irták, s magam is meggyőződtem róla, hogy nekünk való dolog az, hazajöttem azonnal. Az itt élők idősebbje mezőgazdasági munkát végez. A fiatalabbak eljárnak Marcaliba, Kaposvárra. Nem mondom, volt egynéhány kritikus időszak a szövetkezetben. Legutóbb, amikor egyesültünk a mesztegnyőiekkel. Kiderült, hogy a traktorosoknak át kell menniük oda. Két napig nem voltak hajlandók erre. A párttitkárnak kötelessége a magyarázatadás, még ha úgy tűnik is elsőre, hogy a falu "ellen" beszél. Volt ez belső konfliktus okozója nemegyszer bennem. Vajudás nélkül nem születhet új....

Megosztja velünk gondjai közül a legfrissebbet:

- Sürgősen ki kell valamint találnunk a munkaerő megtartásáért, friss erőkért. Bár most is tizenöt asszony szeretne dolgozni, de csak tíz tud. S azok is néhány napig még, aztán elfogy a munka. Féltő, hogy mind többen és többen gondolkoznak így: "Nem kényelmesebb az nekem, ha beülök az Ikarusba, és megyek a marcali kondenzátorüzem tiszta, kényelmes munkatermébe?"

1975. január 11.

Gadányi pillanatok

Birkás József korán kelt, hűvös szél járt még a ködbe burkolódzott réteken, amikor föltette a kocsira a boronát, a kapát. Gyorsabb menetre nógatta a lovakat, délre végezni akart, mert ebédre otthon kell lenni; ha késik, bizony nemszeretemen módon rakják az ember elé a levest.

- Vigyáznom is kell magamra, elmultam már hatvanesztendő - mondja. -

Nyughatatlan fajta voltam mindig, nem tudnék megülni egy helyben. Mondja is a lányom, az a jó, ha menésben van apuka, mert akkor egészséges.

Fiatalasszony támaszkodik a kerítésnek, hallgatja az idős Birkást, aztán nem állja meg, közbeszól: - Ha meg beteg, csak fekszik, és jajgat, mint általában a férfiember! - Hamar kiderül, hogy az asszony - Weisz Józsefné - Birkás József lánya. Gyorsan pergő beszéddel adja tudtul, bizony, Gadányban megfogják az emberek a munka végét, boldogulni csak így tudnak. Nekik maguknak is három tehenük van, itt még nem adták fel a gazdák az állattartást, de hogy hogyan lesz ezután, nem tudják: sokba kerül a legelő, a pásztorok is, ki tudja, meddig hajtják ki az állatot, az istállós tartás meg nem éri meg a vesződséget. - Egy tehenre 2500 forintot fizetek évente; háromra, ki lehet számolni...

Közben meg egész nyáron rájuk kaszálók, kazlazók. Csak kérdezze meg az elöljárót, elmondja az is!

- Hol találom? - érdeklődöm, annál is inkább, mivel a falu központjában álló házon olvastam a táblát: elöljáróság, az ajtaja azonban zárva volt. Jóízű nevetés a válasz. Kacag a fiatalasszony, s döcögve kontrázik hozzá az idős Birkás:

fajta nyolcvanöt forint házon, most pedig nézhetünk csak utána, az állati hővőben egy pillanatot alatti tönkretettis.

- Amott ni, a háta mögött!

Fiatal férfi könyököl a zöld színű robogón, fején fakult svájcisapka, kék szemében vidámság. Hallgatta eddig is a beszélgetést, s egyetértően bólint hozzá, előbb azonban kérges-kézfogással bemutatkozik: Weisz József vagyok, szakmámra nézve bádogos, előljáró meg tanácstag, s nem utolsósorban ennek az asszonynak a férje.

Birkás József is leszáll a bakról, a két ló csendes várakozással áll. Ugy tetszik, érdekesebb ez most, mint az ebéd.

- Az a baj, hogy csatlós község Gadány. Nem igaz, Jóska?
- kezdi vehemensen.

- Nem rossz a viszony a mesztegnyői tanáccsal, dehogyis mondanám, hogy rossz, de mi háttérbe szorulunk mindenhol. Innen csak bontanak s visznek, mint az istállókat is. Aztán megszűnt az asszonyoknak a munkalehetőség itt helyben; csokoládét csomagoltak ősztől tavaszig, az idén már az sincs.

- No, itt azért van gond - mondja az előljáró. - Megkötötte volna azt a szerződést újra a fővárosi gyár, ha a termelészövetkezet előbb ébred, s egy kicsit utánajár! Hanem ami igaz, igaz: volt iskolánk, óvodánk, most nincs. Hajnalban riasztott, álmos gyerekek zsufolódnak reggelente a buszon, s estére kerülnek haza. Hogy így történt, talán mi is hibáztunk, hiszen annak idején szavaztattak bennünket, mit szeretnénk, aztán csak bizonytalankodtunk, nem tudtuk, hogyan lenne jobb.

- Szorgalmas nép lakja Gadányt, belefognak itt mindenbe, amiből pénz látszik. - így az idős Birkás. -

Aztán látja, az időjárás is haragszik ránk. Nekünk a vejemmel most termett volna 1000 tő málna; kiszámítottuk, lett volna rajta nyolcvanezer forint haszon, most pedig nézhetünk csak utána, az áprilisi hóvihar egy pillanat alatt tönkretette.

Nemsokára úgy leszünk, ahogy a többi szegény ember: nézzük majd, hogyan süt a nap.

- Ugyan, papa - inti a veje Birkás Józsefet -, azért nem úgy van ez. A falusi ember mindig munkában gondolkodik, s nem hagyja magát. Ha látja, elül a tyukja az istállóban, tudja, lesz abból tojás. Arról van szó csupán, hogy jobban meggondolja már, mibe kap. Olyan terményt vet, amit el is tud adni, olyan házat épít, amibe nem rokkan bele. Magam is felmére, milyen bádogosmunkát vállalok, hogyan éri meg a fizetség. Igaz az is - fűzi hozzá még -, az ilyen meggondolásokból nehezen lesz János bácsinak, Maris néninek bádogeresze. Sok az iparos, aki várakozó állásponton van, nem tudja még, vissza adja-e a szkmát vagy várjon vele.....

Rendőrautó suhan el a hátunk mögött, a két férfi összebólint. Az autó hátsó ülésén idős asszony ül. - A tárgyalásról hozzák, mivelhogy nemrég kirabolták őket - tájékoztatnak aztán. - Idős házaspár, valahonnan más faluból jöttek, s dicsekedtek ennek-annak, milyen sok pénzük van. No, hát fejbe ütötték őket, s elvitték a pénzt. Megvan a tettes, hamar rátaláltak, de a faluban még ma is beszélnek az esetet. Itt nemigen történik ilyesmi. Az itt lakók, ha messze, az ut végén ballag valaki, már a tartásáról megmondják, idegen-e vagy közénk tartozik.

Klie Ágnes

1988. május 24.

A cikkekből kiderül, hogy az eldugott kis faluban az utóbbi 40 évben igen sok változás történt. Sok olyan esemény, amely a falu leépülését illetve sok olyan, amely az épülését mozditotta elő. Ma azt mondhatjuk, hogy a falu elnéptelenedőben van. Nincs munkalehetőség, a háztáji kertgazdálkodáson és a - Mesztegnyővel egyesült - nagyüzemi mezőgazdasági munkákon kívül. Óvoda és általános iskolai alsótagozat indítását nem tervezik, még a távoljövőre nézve sem. A falu lakossága nagyrészt 50 év fölöttiekből áll. A fiatalság innen menekül - mondta a faluban sok idős ember.

Beszélggettünk a polgármester titkárnőjével - sajnos a polgármester ottjártunkkor éppen Budapesten tartózkodott, egyébként őt a fővárosból küldték Gadányba, érdekes lett volna elbeszélgetni vele.

Titkárnője úgy gondolja, jó, hogy a gyerekek bejárnak Mesztegnyőre az óvodába, iskolába, mert ott jobb körülmények között vannak, az alsósok oktatása a Zsolnay- féle módszerrel folyik, és úgy érzi, hogy ezt Gadányban nem tudnák nyújtani nekik.

Véleményem szerint kellő anyagi ráfordítással felújítva a régi iskola épületét, egy vagy két szolgálati lakással kiegészítve megoldható lenne ez a probléma is. A Zsolnay - féle módszerre visszatérve, ez is megoldott, hiszen ma már minden pedagógus megszerzi - továbbképzéseken, vagy a főiskolákon - az ilyen irányu oktatásban szükséges ismereteket.

A volt üzemépületben újra be lehetne indítani az édesség csomagolót, a mezőgazdasági épületek helyrehozásával is fellendülhetne újra az állattartás, mindkét hely jó munkalehetőség lehetne.

De mindezekkel ellentétben ma ez a falu csak elárval, elnéptelenedik, ugyan úgy, mint a tőle nem messze fekvő Szenyér, ahol a hajdan csinos falusi házak romjait most benővi a gaz.

De visszatérve Gadányra, régen itt nagyon erős focicsapat játszott, ma már a pálya nyomait sem látni.

Három pozitívumot fedeztem fel csak a babona gyűjtés során. Naponta kilenc busz jár be Gadány-ba és megy Marcaliba, Mesztegyőre, Kaposvárra - tehát a busz kérdés megoldódott a 64-ben megjelent cikk óta.

A másik: épp akkor építették fel a kulturházat, a könyvtárszobát, csiszolták a padlóját.

A harmadik pozitívum, hogy nagyon szépen rendbehozták a templomot és környékét.

Néhány adat a falu lakosságáról, melyeket a titkárnő készségesen a rendelkezésünkre bocsátott.

18-54	83	77
55-79	22	16
80-89	27	42
70-100	29	33
Összesen:	180	118

	Férfi	Nő
0 - 2	9	11
3-5	8	7
6-13	13	21
14	4	4
15-17	12	7
18-54	83	77
55-59	12	16
60-69	27	42
70-100	20	33
Összesen:	188	218

A gadaunyi templom

Stromajer István háza

Szigeti Mariska néni

... és az ő háza

Öreg ház kerekesskúttal

Vályogház

T A R T A L O M

Előszó	1. oldal
A gyűjtésnél segítették	4. oldal
Növénytermesztés és időjárás	5. oldal
Állatokkal és az állattartással kapcsolatos hiedelmek	6. oldal
- betegségek megelőzése, elűzése	6. oldal
- időjárás	8. oldal
A kenyérsütésről	9. oldal
Családi szokások, babonák	10. oldal
- házasság	11. oldal
- élet	10. oldal
- halál	12. oldal
Betegségek és gyógyításuk	13. oldal
Gyógyfőzetek, teák	16. oldal
Néhány apróság	17. oldal
Szójegyzék	19. oldal
Cikkek	20. oldal
Fényképek	39. oldal